

ΜΟΔΑ / ΙΣΤΟΡΙΑ

Jean-Paul Matterna

Σχεδιαστής μόδας

Να μιλήσω για τη μόδα σαν μια ιστορία: θα έπρεπε να βρω μια συγκεκριμένη οπτική. Δεν θα ήθελα να διαλέξω ανάμεσα στο μύθο, τη φαντασίωση, το θρύλο, το παραμύθι, την αφήγηση: από την οπτική της μόδας, όλα είναι ωραία, όλα κάτι μας λένε. Είναι αλήθεια, θα ήθελα μάλλον να βρω τη δική μου θέση, τη δική μου οπτική σαν για να θαυμάσω ένα τοπίο: αναζητώντας τη σωστή οπτική γωνία.

Είναι αδύνατον να μπω στη θέση του ιστορικού, του κοινωνιολόγου, του ψυχαναλυτή ή του αρχαιολόγου, όλα επαγγέλματα που σέβομαι: όχι, σίγουρα, προτιμώ το δικό μου επάγγελμα, την άσκηση της ραπτικής σήμερα στο Παρίσι, ως αφετηρία, μεταξύ δημιουργίας και δράσης, για να βρω στο δεσμό με την ιστορία το ίχνος μιας ταυτότητας.

Εάν η μόδα έχει μια ιστορία, στην αρχή, στις καταβολές της, πιο μακριά από όσο μπορώ να φανταστώ, σαν μέσα σε θρύλο, υπάρχει η ύφανση, η ανακάλυψη του νήματος, αυτή η πλέξη με μαλλί ή βαμβάκι που αποκτά πυκνότητα μέσα από την κίνηση του χεριού να πιάνει και να στρίβει, την ελκοειδή κίνηση προς τα πάνω, όπως οι κινήσεις του Μπερνίνι στο ιερό του Αγίου Πέτρου στη Ρώμη...

Το ένα νήμα, έπειτα τα δυο νήματα, σαν δυο άνθρωποι, που παιχνιδίζουν για να κάνουν δεσμό, διασταύρωση, κόμπο, επικοινωνία. Δυο νήματα σαν σπυρίδι και υφάδι για τη σύνθεση του υφάσματος.

Αυτό το νήμα στους μύθους και τους θρύλους είναι το νήμα της ζωής, η ύφανση μια δραστηριότητα που έχει σχέση με τη δημιουργία της γλώσσας, τόσο κοντά στην κίνηση που διατηρεί ενωμένα αυτά που ήταν χωριστά: μαγικό, ιερό!

Σε όλες τις κοινωνίες, στις απαρχές τους, είναι μια ιερή δραστηριότητα, στους Μασάι, στους Ντόγκον, στους αρχαίους Έλληνες...

Το ύφασμα σε όλη του την έκταση, απλό ή επεξεργασμένο, στο χωροχρόνο του, μας μιλάει για έναν θρύλο, για μια έννοια. Ακόμη και μονόχρωμο είναι μια αναπαράσταση της κίνησης του χεριού, η αφήγηση ενός κινήματος. Η εξελίξη του είναι σαν το ξετύλιγμα της ζωής, το μέλλον του: το μέλλον.

Είναι σαν να λέμε ότι το ρούχο φαίνεται δεμένο από την αρχή με τη γλώσσα, αλλά και με την κίνηση του χεριού και το σώμα, εντέλει με τον χρόνο.

Στις κοινωνίες όπου η ύφανση είναι ιερή, δεν μπορεί να κοπεί. Ένα ύφασμα είναι ολόκληρο σαν τη ζωή, και κόβοντάς το υπάρχει ο κίνδυνος της διάσπασης των νημάτων και της ύφανσης. Έτσι το κομμάτι του υφάσματος δεν κόβεται, αλλά τυλίγεται. Πρόκειται για τον πολιτισμό του σάρι, της τηβέννου, του περιζώματος... Είναι η κίνηση του χεριού που τυλίγει το ύφασμα γύρω από το σώμα, είναι η χειρονομία που επιτρέπει την κίνηση αλλάζοντας τη θέση ενός υφάσματος στον ώμο, στο κεφάλι, γύρω από τη μέση... Το ρούχο το βιώνουμε όπως το χορό

Ειδικά ελληνιστικής εποχής, Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης. Το ύφασμα τυλίγεται γύρω από το σώμα αναδεικνύοντας τη γυναικεία χάρη και κίνηση.

Στο σύγχρονο ρούχο το ύφασμα κόβεται και ράβεται ώστε να εφαρμόσει στο σώμα. Το ρούχο δεν τονίζει την κίνηση του σώματος αλλά την ακολουθεί, αφού δεν έχει δική του διάσταση. Σύνολο από τη φετινή συλλογή του J.-P. Mattera. Copyright E de Pazzi.

και μοιάζει «παραδοσιακό» και αμετάβλητο. Γιατί ακόμη κι αν μπορούμε να αντιληφθούμε μια αλλαγή στα χρώματα, τα σχέδια ή την καταργασία των υφασμάτων, ακόμη κι εκεί δεν μπορούμε να μιλήσουμε πραγματικά για το φαινόμενο της μόδας. Το ρούχο σηματοδοτεί λοιπόν περισσότερο τη μονιμότητα. Αποτελεί μέρος του σύμπαντος των θεών και των αθανάτων. Δεν ανήκει στην ιστορία των ανθρώπων.

Η πραγματική επανάσταση στη μόδα, ίσως ακόμη και η γέννησή της, πάντως η ιστορία της –διαφορετική από το θρύλο της– γίνεται τη μέρα που κάποιος τολμά, πιθανότατα στη Δύση, να κόψει το ύφασμα διακινδυνεύοντας να διαχωρίσει τα νήματα. Η κίνηση και ο ήχος του ψαλιδιού που κόβει ακόμη και σήμερα δεν μας ανατριχιάζουν, προξενώντας την αίσθηση της βεβήλωσης. Γιατί να κόψουμε το ύφασμα, αν όχι για να το προσαρμόσουμε καλύτερα στο ατομικό σώμα, στην κίνηση; Να δώσουμε στο επίπεδο ύφασμα έναν όγκο που επιτρέπει τη δράση. Κόψαμε το ύφασμα για να κατασκευάσουμε το ένδυμα σε μια άλλη διάσταση. Είναι αυτή η παλινδρόμηση μεταξύ του μονοδιάστατου του υφάσματος ή του σχεδίου και του όγκου του σώματος που επινοεί τη ραπτική και το ράφτη. Συμβολικά αυτή η κοπή είναι μια ρήξη με το

θρύλο της αρχέγονης ύφανσης. Πέρα από τις μυθικές καταβολές, η σχέση με το ατομικό σώμα, την κίνηση, γίνεται ουσιαστική. Η μορφή του ενδύματος είναι τόσο σημαντική όσο και η υφή του. Το ρούχο γίνεται μέρος της κίνησης του σώματος, αλλά και της ιστορίας των ανθρώπων. Εκεί ίσως βρίσκεται η προέλευση της μόδας ως φαινομένου αλλαγής.

Το ρούχο στην ολότητά του –μορφή και ύφασμα– διατηρεί από την προέλευσή του τη δυνατότητα να αφηγείται, όχι μόνο το προφανές νόημα, την αλλαγή, την ανένανση, αλλά και αυτό που βρίσκεται πιο βαθιά, το λανθάνον, το αසυνειδητό, το απωθημένο, το νοσταλγικό: κάτι από το δικό μας κομμάτι της μαγείας.

Από εκείνη τη στιγμή, η μόδα θα φλερτάρει με την ιστορία, αυτήν των κοιωνιών, αλλά και με αυτήν των ατόμων στις ασυνειδητές διαστάσεις τους. Συλλογική και ατομική μνήμη αποτελούν πηγή σημείων για τον ιστορικό. Είναι μια απεικόνιση της επίσημης ιστορίας φυσικά, αλλά επίσης μια ένδειξη των απωθημένων της.

Η μόδα, αν προσπαθήσουμε να την προσδιορίσουμε σύμφωνα με τη λατινική της ετυμολογία (modus = μέτρο, έκταση, τρόπος) σημαίνει πρωταρχικά τον τρόπο. Μπορεί να αφορά αυτόν, διαρκώς, ένα άτομο ή μια κοιωνική ομάδα – σε αυτήν την περίπτωση θα λέγαμε περισσότερο ο τρόπος*, όπως λέμε ο τρόπος σκέψης, ο τρόπος ζωής. Πρόκειται όμως και για τον ρευστό και προσωρινό τρόπο που αρμόζει σε μια δεδομένη κοιωνία, δηλαδή τη μόδα που εφαρμόζεται σήμερα στον τομέα της ένδυσης.

Στα γαλλικά, η αλλαγή του άρθρου σηματοδοτεί όλη την αμφισημία αυτής της έννοιας, άλλοτε σταθερή και άρα αμενική, άλλοτε κινητή και τότε θηλυκή. Η ταυτότητα αντίθετα τις ρίζες της από το παιχνίδι μεταξύ των φύλων, μεταξύ των κοιωνικών τάξεων, μεταξύ των εξουσιών κάθε είδους.

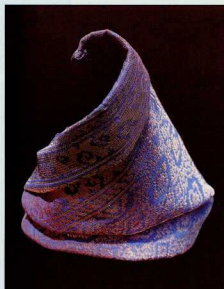
Το ύφασμα δεν κόβεται για να φορεθεί. Στην αρχαία Ελλάδα διπλώνεται, κερφωρίζεται ή δένεται με ταινίες ώστε να καλύψει το σώμα. Το ρούχο ακολουθεί την κίνηση του σώματος, ουρές και πιπέτες εκφράζουν το ρυθμό της κίνησης.

επαναστατικές της τάσεις δεν συγκρίνονται παρά με την ικανότητά της για νέες συνθέσεις, για νέα «κλασικά», που για μια σεζόν θα μας δώσουν την ψευδαισθηση ότι μπορούμε να υπολογίσουμε σε ένα ένδυμα και μια ταυτότητα αθανάτου.

Η μόδα παρελαίνει τρέχοντας στις πασαρέλες του Παρισιού, προχωρεί: δεν μπορεί να σταματήσει. Η πορεία είναι τρελή, η βραδύτητα επικίνδυνη. Το ιερό νήμα κόπηκε... η ισορροπία είναι ασταθής και αποκαθίσταται στη δημιουργία και το παιχνίδι.

Μετάφραση: Ελένη Οικονόμου

* Πρόκειται για λογοπαίγνιο με τις λέξεις la mode (η μόδα) και le mode (ο τρόπος), που στα γαλλικά διαφοροποιούνται μόνο μέσω του άρθρου και κατά συνέπεια της φύσης (ο.τ.μ.).

Ένα τετράγωνο κομμάτι πανί (1,20 x 1,20 μ.), υφαντό με χρυσοκλωστές διπλώνεται, τυλίγεται, δένεται ώστε να γίνει κάλυμμα κεφαλής. Στη Μολαία, όπου αυτό το κάλυμμα ήταν μέρος ιεροτελεσιών, το ύφασμα μιλούσε με τη δική του γλώσσα των συμβολισμών, με το χρώμα, την ύφανση και το δέσιμο. Μιλούσε για την τελετή, για τον άνθρωπο που το φορούσε, την οικογένειά του, την κοιωνική του θέση και τους θεούς του. Όταν η τελετή τελείωνε, το ύφασμα διπλωνόταν σαν ένα οποιοδήποτε ραντίλι.

Η ανάγκη για κάτι νέο κάθε εποχή έχει το ανάλογό της μονάχα στην αγωνία της ακινησίας που βιώνεται ως θανατηφόρα. Η διέγερση δεν υφίσταται χωρίς νοσταλγία. Πρωτοπόρα, η μόδα κοιτάζει πίσω, μετανώνει για τις ιερές της ρίζες, για το θρύλο της: το χορό του τυλίγματος. Ξέρει εξίσου καλά να κομματιάσει και να ανακατασκευάζει, να αποκλείει και να ενσωματώνει. Οι προκλητικές και

Fashion/History

J.-P. Mattera

Through a poetic text, the author of this article attempts to speak about textile and fashion: the very origin of weaving, the sanctity enveloping this ceremonial activity, the evolution of textile that resembles the unfolding of life, the garment that becomes not only a part of the movement, but also of the history of the individual wearing it.